

1 - *Gayatri-mantra* (ca 2:30 min)

I dette eksemplet synges en variant av *Gayatri-mantra*, et av de mest siterte *mantra* innenfor hinduismen. *Mantra* betegnet opprinnelig vers fra *Veda*, men betegner senere også sanskritord som forstås som spesielt kraftfylte eller hellige. Det henger sammen med at ordene i indisk språkfilosofi tenkes å inneholde essensen av den virkeligheten de betegner, i dette tilfellet altså en guddommelig virkelighet. Et *mantra* kan bestå av én stavelse, et enkelt ord, en frase eller flere setninger. Det kjente *mantra Om* er så kort som et *mantra* kan bli.

Gayatri-mantra står i *Rigveda* (3.62.10), det eldste hellige skriftet i hinduismen, og kan transkriberes slik: *Tat savitur varenyam / bhargo devasya dhimahi / dhiyo yo nah prachodayat*. En norsk oversettelse av Knut Jacobsen lyder "Vi mediterer på guden Savitris herlige lys / Må det stimulere våre tanker!" (hentet fra Jacobsen/Thelle: *Hinduismen og buddhismen*, Høyskoleforlaget 1999:65). Savitri er for øvrig en solgud som står sentralt i de gamle *Veda*-tekstene. Han har relativt liten praktisk betydning i dagens hinduisme, men viser hvordan ritualer kan forbli uendret selv om samfunn og religion forandres.

Gayatri-mantra resiteres først og fremst av *brahmanene*, det vil si de som tilhører presteklassen i hinduismen – gjerne hver morgen. Det kan forstås i lys av særlig to av de såkalte tre veiene til frelse eller de tre *marga*- eller *yoga*-veiene: *Karma-yoga* (gjerningenes vei) og *jñana-yoga* (erkjennelsens vei).

Dette eksempelet er altså en variant av *Gayatri-mantra*. En transkripsjon hentet fra nettstedet carnatic.com ser slik ut: *Tat purushaaya vidmahe / Vakratundaaya dheemahi / Tanno dhanti prachodayaat*. Det kan oversettes slik: "Vi hengir våre tanker til Den Høyeste / Vi mediterer på Ham som har krummet snabel / Må den (eller Han) med støttenner lede oss på den rette vei!" Denne varianten kalles *Ganesha-Gayatri-mantra*, og siteres ofte i forbindelse med *Ganesha-chaturti* (august-september), som er blitt en viktig pan-hinduisk høytid. Eksempelet viser blant annet hvordan et *mantra* - i likhet med mange andre konsepter - innenfor hinduismen kan forandres og videreutvikles, og at det derfor finnes mange varianter av det aller meste. Resitasjonen åpner med lyden *Om*, det helligste enstavelses*mantraet* innenfor hinduismen. Det representerer den ytterste virkelighet.

Et *mantra* som dette kan synges på fullstendige melodier, ofte akkompagnert av musikkinstrumenter. Det er gjerne i tilknytning til ritualer at *mantra* synges. I andre sammenhenger, ikke minst i opplæringen fra far til sønn eller lærer til student, resiteres teksten på tre toner: én sentraltone, samt én høyere og én lavere tone. Det er aldri mer enn en ters mellom den høyeste og den laveste tonen. Eksemplet vårt er denne type resitasjon. I tillegg ledsages den her av en *tambura*, et strenginstrument som ligger på de samme løse strengene hele tiden; tonika og kvint. Se for øvrig avsnittet om *Veda*-resitasjon i artikkelen om musikk i hinduismen.

Skal elevene arbeide med utgangspunkt i dette musikkeksempellet, foreslår vi at de – avhengig av alder og interesser – nærmer seg musikken

- 1) i lys av egne assosiasjoner: Hva hører de? Instrumenter? Lyder? Er musikken spennende? Vakker? Interessant? Kjedelig? Og så videre.
- 2) i musikkfaglig lys: Hvor mange forskjellige toner hører de? Store eller små intervaller? Hva slags instrument? Hvordan brukes stemmen? Hvordan kan rytmen beskrives? Og så videre.
- 3) i religionsfaglig lys: Hva er et *mantra*? Hva er og hvordan utføres (morgen)bønn i

hinduismen? Hvem er Ganesha og eventuelt Savitri? Hva er *Ganesha-chaturti*, og hva er det vanlig å be om når en henvender seg til Ganesha? Hva er *Rigveda*? Hvem er *brahmanene* og hvilke oppgaver har de? Og så videre.

4) som del av en mer omfattende forståelse: Hva er *moksha* (frigjøring) i hinduismen og hvordan kan *moksha* realiseres? Hvordan kan *mantra*- og *Veda*-resitasjon forstås i lys av grunnleggende hinduiske forestillinger?